

Srpen 2023

NÁVRAT SPOTŘEBNÍ DANĚ U NAFTY: ZÁCHRANA STÁTNÍHO ROZPOČTU?

Martin Zeman

Shrnutí

Navzdory slibu pětikoalice dochází k předčasnému zvýšení spotřební daně u nafty. Toto rozhodnutí je motivováno průběžným problematickým vývojem pokladního plnění státního rozpočtu. ČR sice dosud měla relativně levné pohonné hmoty, cenovou úroveň je ale třeba vnímat komplexně, a ta je vysoko nad inflačním cílem ČNB s 3. nejvyšší mírou inflace ze všech zemí EU. Navíc na globálních trzích dochází ve stejnou dobu v důsledku rozhodnutí OPEC k nárůstu velkoobchodní ceny nafty.

Růst cen byl a je jedním z hlavních strašáků pro drtivou většinu českých domácností i firem. Problém dynamického růstu byl však charakteristický v letech 2022 a 2023 pro drtivou většinu vyspělých ekonomik. Řada zemí v důsledku toho a také propadu životní úrovně přistoupila k různým úpravám daňového systému. Ke snížení daňové zátěže, případně k dalším úpravám, došlo v reakci na pádivou inflaci v mnoha zemích Evropské unie (Belgie, Bulharsko, Finsko, Chorvatsko, Itálie, Kypr, Litva, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Švédsko atd.). V České republice v důsledku dvojciferné inflace vznikla shoda na snížení spotřební daně u pohonných hmot o 1,50 Kč za litr. Původně mělo platit od 1. června do 30. září 2022, následně bylo projednáno prodloužení na motorovou naftu do konce roku 2023.

V důsledku této úpravy mělo dojít k snížení prodejní ceny paliv až o 1,80 Kč na litr. Daň z přidané hodnoty se v Česku (relativně nelogicky) totiž počítá z hodnoty s již započítanou spotřební daní.

Opatření nejenom že mělo dočasně pomoci s vysokými cenami paliv v důsledku rostoucích cen ropy na evropských a světových trzích, ale vzhledem k tomu, že náklady na logistiku se promítají do drtivé většiny spotřebitelských cen, měl krok působit taky na celkovou cenovou hladinu, a tedy fungovat i jako protiinflační stimul. Levnější benzin a nafta měl navýšit konkurenceschopnost autodopravců a celého podnikatelského sektoru vůči sousedním zemím.

Vzhledem k relativně nízké úrovni cen pohonných hmot v polovině roku 2023 a taky snaze alespoň částečně stabilizovat veřejné finance a problematicky sestavený státní rozpočet, schválila vláda návrh na dřívější zrušení snížení spotřební daně u nafty. Do státní kasy tak navíc přiteče 727 mil. Kč a o dalších 73 mil. Kč se zvýšili příjmy Státního fondu dopravní infrastruktury. (MF ČR, 2023). Návrat daně na úroveň na dobu před loňským červnem začal platit od 1. srpna 2023.

Faktory ovlivňující tržní ceny benzínu a nafty

Cenotvorba benzínu a nafty je ovlivněna faktory formující se na volném trhu, ale i administrativními vlivy, a tedy zásahy státu. Samozřejmě hlavním tržním faktorem je cena ropy jako základní suroviny celého petrochemického průmyslu. Toto černé zlato dokáže zásadním způsobem determinovat globální ekonomiku. Příkladem může být ropný šok za tzv. Jompikurské války v roce 1973, dramatické navýšení ceny ropy v roce 1979 během islámské revoluce v Íránu, obdobně v roce 1990 v době války v Zálivu nebo také propad ceny ropy v roce 2014. Obdobně i vojenský konflikt na Ukrajině dopadal a dopadá na cenu ropy na globálních trzích. Kromě událostí geopolitického charakteru ovlivňují cenu změny

v rámci samotné nabídky a poptávky. Je možné například sledovat relativně významné sezónní výkyvy poptávky v případě benzínu po dobu letních měsíců (u nafty je tento vliv menší kvůli větší spotřebě v nákladní a hromadné přepravě).

Dalším důležitým tržním faktorem, který ovlivňuje situaci, je aktuální kurz koruny vůči dolaru. S obchodováním na globálních trzích totiž souvisí i značné kurzové riziko, které je spojené s tím, že obchodování probíhá v zahraničních měnách. Pohyby kurzu, v tomto případě mezi korunou a dolarem, mohou mít zásadní dopad na konečnou cenu pohonných hmot.

Cena na čerpacích stanicích není tvořena jenom tržní aktivitou. Mezi hlavní administrativní faktory se řadí úpravy spotřební daně a daně z přidané hodnoty. Samotná výše zatížení u pohonných hmot je relativně vysoká, odvod státu tvoří 45 % až 50 % tržní ceny. Spotřební daň odvedená z každého litru bezolovnatého benzínu je 12,84 Kč a v případě nafty to je 9,95 Kč/l, navíc jsou pohonné hmoty zdaněny ještě základní sazbou daně z přidané hodnoty (tedy 21 %). Podíl daní na konečné ceně paliv je tedy pohyblivý.

Tabulka č. 1: Daňové zatížení benzínu, různé konečné ceny (k 1. 8. 2023, v Kč)

Konečná cena/litr	35	36	37	38	39	40
Cena bez daní	16,09	16,92	17,74	18,57	19,4	20,22
Daně celkem	18,91	19,08	19,26	19,43	19,6	19,78
Podíl daní	54,03 %	53,00 %	52,05 %	51,13 %	50,26 %	49,45 %

Zdroj: vlastní kalkulace

Tabulka č. 2: Daňové zatížení nafty, různé konečné ceny (k 1. 8. 2023, v Kč)

Konečná cena/litr	34	35	36	37	38	39
Cena bez daní	18,15	18,98	19,81	20,63	21,46	22,29
Daně celkem	15,85	16,02	16,19	16,37	16,54	16,71
Podíl daní	46,62 %	45,77 %	44,97 %	44,24 %	43,53 %	42,85 %

Zdroj: vlastní kalkulace

Dále mají na cenu pohonných hmot vliv státní zásahy, například regulace obsahu škodlivých látek v palivech, která se může lišit mezi různými zeměmi. Primárním cílem těchto opatření je snížit negativní dopady na životní prostředí a lidské zdraví, avšak tato snaha má často i vedlejší dopady v podobě růst prodejních cen.

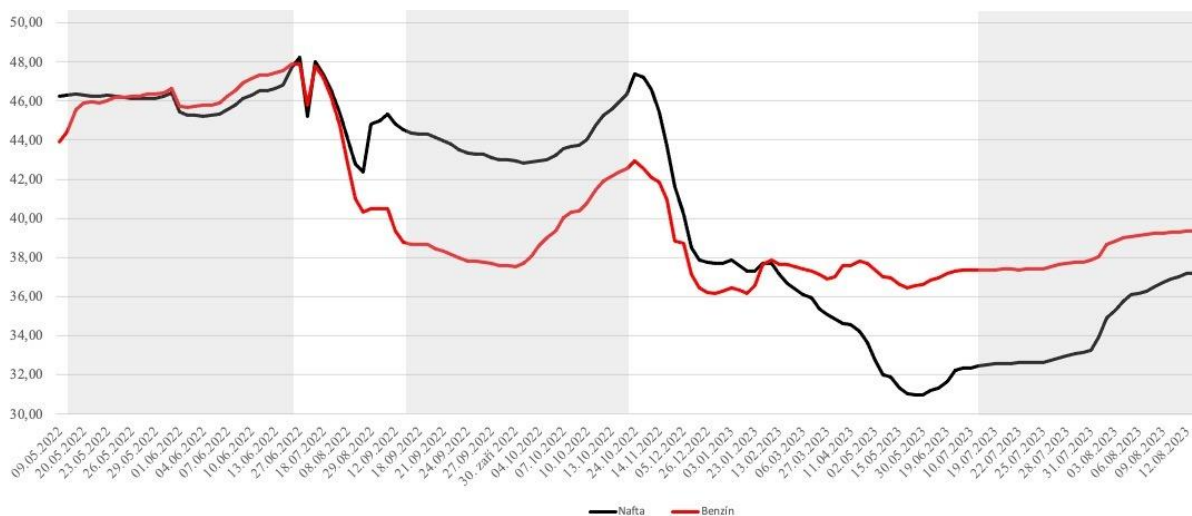
Obecně lze říct, že konečný prodej paliv na čerpacích stanicích je výsledkem komplexního mixu různých vlivů, které se vzájemně prolínají a tvoří cenovou strukturu těchto strategických produktů. Od globálních cen ropy až po legislativní předpisy a daňové regulace, všechny tyto faktory spolu vytvářejí dynamiku cen pohonných hmot.

Načasování návratu zdanění na původní úroveň

Samotné načasování návratu zdanění přišlo z pohledu letošního roku ve skutečně nevhodnou dobu. Velkoobchodní ceny nafty na komoditní burze v Rotterdamu stoupaly a byly na svém půlročním maximu. Tento nárůst byl výrazně ovlivněn rozhodnutím zemí OPEC (Organizace zemí vyvážejících ropu) snížit těžbu. Propad snížil produkci zemí OPEC o 900 tisíc barelů na 27,79 miliónů barelů denně. Jde o největší snížení produkce od pandemie covid-19 v roce 2020. (Smit, Lee; 2023)

Situace na světových trzích společně s navýšením spotřební daně se projevila okamžitým výrazným růstem cen na čerpacích stanicích. Zatímco ještě 31. července se litr nafty prodával za 33,24 Kč a litr benzínu za 37,89 Kč, již 14. srpna to bylo 37,23 Kč za litr a benzin za 39,39 Kč za litr.

Graf č. 1: Vývoj cen benzínu a nafty na českých čerpacích stanicích (šedé pozadí denní data, bílé pozadí týdenní data)

Zdroj: kurzy.cz, vlastní zpracování

Zrušení opatření zcela jistě nepřišlo při pohledu na vývoj na globálním trhu ve vhodnou dobu. Navíc může negativně ovlivnit předvídatelnost podnikatelského prostředí a budoucí důvěryhodnost kabinetu Petra Fialy, který nedodržel svůj slib, že udrží nižší úroveň spotřební daně z nafty do konce roku.

Je pravdou, že ceny nafty byly v době zvýšení spotřební daně na relativně nízké úrovni, a to i v porovnání s okolními zeměmi. Opatření ale bylo zavedeno i jako součást boje vlády Petra Fialy s vysokou mírou inflace. Její tempo se sice v posledních měsících snižuje, ale ještě stále je daleko od hodnot cenové stability v ekonomice. Navíc Česká republika má dlouhodobě třetí nejvyšší inflaci ze všech zemí Evropské unie a relativně nízká úroveň ceny jednoho statku nemá být v této situaci důvodem k administrativnímu proinflačnímu kroku (Eurostat, 2023).

Ospravedlněním tohoto kroku může být bezprecedentní průběžný stav veřejných financí. Ministerstvo financí ve státním rozpočtu pro rok 2023 počítá s položkami, které v něm vůbec neměly být zahrnuty a které se tam ocitly pouze na základě politického rozhodnutí opticky snížit předpokládaný schodek (např. Modernizační fond v objemu až 50 mld. Kč), ale také nezapočítání mandatorních výdajů například v podobě zákonné valorizace penzí, která byla zřejmá již v době sestavování rozpočtu. V současnosti je resort v souvislosti s mimořádně negativním vývojem pokladního plnění státního rozpočtu nucen kreativně hledat dodatečné příjmy tak, aby nedošlo k dramatickému odchýlení skutečného salda státního rozpočtu od jeho naplánované výše, co by mohlo snížit důvěryhodnost české ekonomiky na zahraničních trzích.

Zdroje

Smit, Lee; 2023. OPEC Output Plunges by Most Since 2020 as Saudis Deepen Cuts—Bloomberg. (2023)
https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-08-01/opec-output-plunges-by-most-since-2020-as-saudis-deepen-cuts?in_source=embedded-checkout-banner

Kurzy.cz, 2023. Aktuální cena benzínu, cena nafty .
<https://www.kurzy.cz/komodity/benzin-nafta-cena/>

MF ČR, 2023. Vláda schválila snížení spotřební daně na naftu o 1,50 Kč na litr do konce roku 2023 | Ministerstvo financí ČR. (2023).

<https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2022/vlada-schvalila-snizeni-spotrebni-dane-n-48765>

Eurostat, 2023. HICP – monthly data.

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/4ad27e6f-358a-4a3d-82a0-587d69a833eb?lang=en>

Autor

MARTIN ZEMAN

Analytik

Martin Zeman vystudoval Národohospodářskou fakultu a Fakultu podnikohospodářskou na Vysoké škole ekonomické v Praze. Na VŠE také obhájil svou dizertační práci. Odborně se zabývá hospodářskou politikou, fiskální politikou a veřejnými financemi. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a publikuje komentáře v médiích. Několik let působil jako poradce ministryně a také v dalších institucích zabývajících se veřejnými financemi.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz